

90 години списание „Химия и индустрия“. Първата годишнина

Д. Тодоровски*, Л. Недев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по химия и фармация, бул. „Дж. Баучър“ 1, 1164 София
Факс: 02-9625438, ел. поща: nhdt@wmail.chem.uni-sofia.bg

Постъпила на 29.12.2011 г.

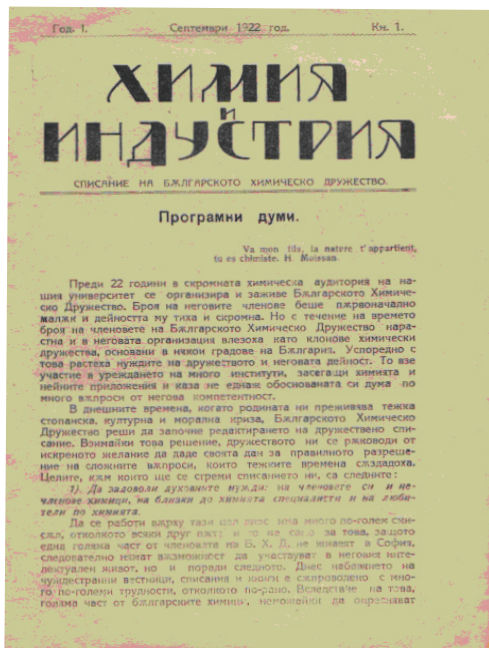
„...Родината ни преживява тежка стопанска, културна и морална криза. Българското химическо дружество чрез списанието иска да даде своя дан за правилното разрешаване на сложните въпроси, които тежките времена създадоха.“ [1].

Това са част от „програмните думи“ на редакционния комитет на списание „Химия и индустрия“, с които той представя на читателите „списание(то) на Българското химическо дружество“ в неговата първа книжка, излязла през м. септември 1922 г., отпечатана в Пловдив (фиг. 1,2). В този увод са формулирани целите на списанието:

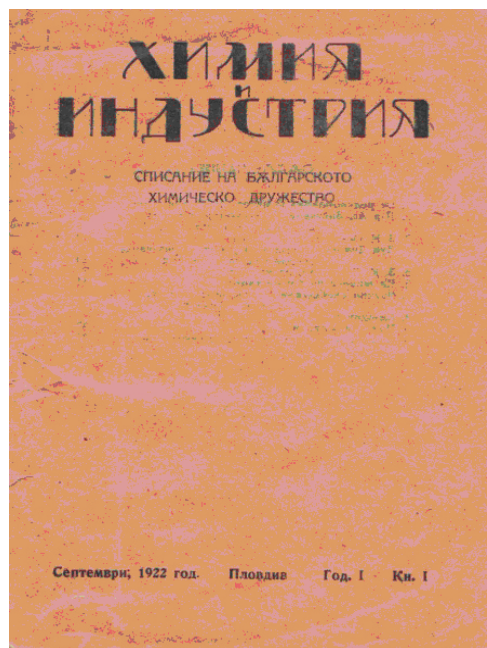
1. Да задоволи духовните нужди на членове и нечленове химици, на близки до химията специалисти и на любители на химията;
2. Да работи за извоюване на достойно място за българския химик в нашия живот;
3. Да съдейства за насаждане на родна химическа индустрия и за създаване на правилни отношения и връзки между индустриалци и химици.“

Акцентът в уводните думи е поставен именно на тези връзки. Редакторите дават примера на немските хими-

ци, които „не се отдадоха само на чиста наука, те не забравиха връзките си с живота“. Немските химици и индустриалци „овреме разбраха, че те взаимно трябва да се допълват, за са могат да разчитат на успех. Индустриалците щедро подкрепиха хората на науката, а последните щедро се отплащаха със своите открития, подобрения на методи, нововъведения и пр“. Захари Караогланов се връща на тази тема в книжка 8 със статията „Химическите знания като фактор за развитие на химическата индустрия“ с примери от развитието на химията в Германия и Англия и показва ролята на научните и технологични изследвания (включително чрез данни за броя на регистрираните патенти в химическата промишленост в развитите страни за периода 1910–1921 г.) за бурния възход на немската промишленост.

Фиг. 1. Страница 1 от книжка 1 от първата годишнина на списанието (септември 1922 г.)

Фиг. 2. Първа корица на първата книжка на списанието.

През 1922 г. Българското химическо дружество (БХД) има 181 членове, 103 от които от София, с клон в Пловдив с 14 членове. Първият редакционен комитет, избран от дружеството, е в следния състав: Ст. Николов (представен като индустриалец), Н. Пушкарров, проф. З. Караогланов, проф. д-р Ас. Златаров, Ив. Томов (преподавател по химия в Учителския институт в Пловдив) и Др. Стоянов. В книжка 3 е публикуван „Правилник за редактиране на списанието“. Според него то ще излиза в 10 книжки годишно (по 2–3 коли всяка) като 1/3 от редакционния комитет се обновява всяка година. Членовете на комитета изпълняват всички функции – от събиране на статии и абонаментни такси до експедиция на списанието. Статиите се рецензират и хоноруват (300 лв./кола). Годишният абонамент е 60 лв. за членове на дружеството, ученици и студенти и 80 лв. за нечленове. За еднократна реклама на цяла страница се заплаща 300 лв. През първата година БХД е предоставило на списанието 13300 лв., възстановими след реализация на книжките му (през същата година субсидията за БХД от Министерството на народната просвета е 12000 лв.). Кратък преглед на бюджета на списанието, броя и разпределението на абонатите и тематичната насока на публикуваните материали в следващите години е направен от Н. Найденов [2].

Списанието бързо набира популярност и през третата година се издава в тираж 1800 екземпляра и има 1625 абоната. Показателно за влиянието на списанието, особено сред младежта, е разпределението на абонатите по професионални групи (% за 1927 г.): химици – 25.5, индустриалци – 7.6, ученици и студенти – 52.6, други – 14.4.

Списанието се списва в следните раздели: научен (статии с научен и приложен характер), научни съобщения (съкратено изложение на научни съобщения на български и чужди автори), приложна (индустриална

химия, вкл. полезни практически рецепти и отговори на въпроси на читателите, професионален отдел (защита на професионалните права на химиците и вести от живота на дружеството), отзиви и рецензии, появяват се и съобщения „In memoriam“.

През първата годишнина в научния отдел на списанието са поместени 45 статии и 58 научни и технически съобщения. Правят впечатление няколко статии на чужди автори (Луи Лумиер, Франция, „Измиване на утайки и извличания, основани на капилярността“, проф. Valy, Ливерпул, „Фотосинтетична и асимилационна функция на хлорофила“, д-р П. Линднер, „Проблемата за биологичното образуване и добиване на масла“).

Темите са много разнообразни, очевидно целящи да представляват интерес за възможно широк кръг читатели. Засягат се фундаментални теоретични проблеми – първата статия в списанието е на Ас. Златаров „Релативитетната теория и понятието маса“ (фиг. 3). Откликва се бързо на актуални събития (статията „Взривни материали по повод на взрив в София на 5.01.1923 г.“ е публикувана още в януарската книжка 5 на списанието). Все пак ясно се обособяват няколко водещи тематични:

– *Химия на храните и опазване на здравето*: „Устройство на химичната лаборатория за борба с фалшификацията на хранителни продукти“ (кн. 2), „Норми за хранителни и питейни продукти“ (Ил. Цонев, началник на Химическия институт), „Фалшификации на хранителни и питейни продукти“ (кн. 8, 9/10), „Соята (японския боб) и нейната хранителна стойност“ (кн. 8, Ив. Трифонов), „Контрол на мляко“, „Определяне на нишесте“, „Нитратите във вината“, „Грешки при измерване крепкостта на спирта“, поредица от статии „Тютюн“ (д-р П. Недков, история, ботаника, обработка), „Консервиране на хранителни вещества“, „Действие на радиевите лъчи върху тръстената захар и агара“ (превод), „Сатурнизъм“ (кн. 9/10, Ас. Златаров).

Наредване елементите в периодичната система по поредното число (Ordnungszahl)

O		VIII		I		II		III		IV		V		VI		VII	
		a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
He		H		Li		Be		B		C		N		O		F	
2		1		3		4		5		6		7		8		9	
Ne		Na		Mg		Al		Si		P		S		Cl		Ar	
10		11		12		13		14		15		16		17		18	
Ar		K		Ca		Sc		Ti		V		Cr		Mn		Ar	
18		19		20		21		22		23		24		25		18	
Kr		Fe		Co		Ni		Cu		Zn		Ga		Ge		As	
36		26		27		28		29		30		31		32		33	
Kr		Rb		Sr		Y		Zr		Nb		Mo		Tc		Xe	
36		37		38		39		40		41		42		43		36	
Xe		Ru		Rh		Pd		Ag		Cd		In		Sn		Sb	
54		44		45		46		47		48		49		50		51	
Xe		Cs		Ba		La		Ce		Pr		Nd		Pm		Eu	
54		55		56		57		58		59		60		61		54	
Gd		Th		Pa		U		Np		Pu		Am		Cm		Bk	
64		65		66		67		68		69		70		71		72	
Gd		Os		Ir		Pt		Au		Hg		Tl		Pb		Bi	
64		76		77		78		79		80		81		82		83	
Gd		Em		Fm		Ac		Th		Pa		U		Np		Pu	
80		87		88		89		90		91		92		93		80	

Фиг. 3. Периодичната система, показана в първата статия в списанието [3].

– *Агрохимия*: „Калият и значението му за живота на растенията“ (Михаил Димитров, кн. 2), „Функцията на мангана в растенията“, „Значение на процеса „гниене“ при изучаване състава на почвения хумус“ (Ив. Трифонов, кн.6), „Фосфорният въпрос“ (З. Караогланов).

– *Химична технология*: „Осапуняване на мазнини“, „Приготвяне на мастила“, „Лакове, лакиране, полиране“ (кн. 5, Ив. Трифонов), „Използване и облагородяване на каменни въглища“ (кн. 8, З. Караогланов), „Изкуствено остаряване на дървото чрез озон“, „Химическо боядисване на метали“, „Обработване на кожата чрез „хромуване“ и дообработката им“ (В. Огнянов), „Химичната индустрия у нас“ (Ст. Николов), множество съобщения за актуални научни и технически проблеми и решения: нова теория за електролитната дисоциация, неръждаема („неокисляема“) стомана, употреба на течен въздух, синтетични седеф и бисери, „титаново белило“, приложение на циркониеви съединения, производство на хелий в САЩ, история на огледалото и други.

Представят се данни за цени на химически продукти на международния пазар, статистически данни за химичите и студентите-химици в Германия, производството на каменни въглища и кокс в България през 1922 г., производството и консумацията на петрол в света, производството на опиум и изкуствена коприна и др.

В този отдел през първата годишнина активно сътрудничат проф. З. Караогланов, проф. Ас. Златаров, проф. Ив. Трифонов (тогава асистент в университета), д-р П. Недков, В. Огнянов и др.

– *Книжнина*. В рубриката са представени 23 кратки съдържания на статии на български химици в Годишника на Софийския университет, отзиви за книги на български и чуждестранни учени.

– *Полезни рецепти и отговори на читателски въпроси*: представени са 51 рецепти и указания, включващи получаването на специални хартии и мастила, киселиноупорни и огнеупорни покрития за лабораторни маси, лабораторни техники (запушалки, мастила и др. за лабораторни цели), вода, паста и прах за зъби, лепила, чистене на петна, консервиране на зрели плодове, боя за обувки до „Елексир против капане на коса“.

– Водещо място през годината в „*професионалния отдел*“ (редом с вести и отчет за работа на дружеството) заема обширна и доста детайлна дискуссия върху подготвения Закон за народното здраве и мястото на химичите в тази област.

Разбира се, за 90-те изминали години от създаване на сп. „Химия и индустрия“ коренно са променени об-

ществени отношения, нивото на науката, информационните източници. Въпреки тези радикални промени, краткият обзор на първата годишнина на списанието откроява някои интересни и за съвременното ни общество въпроси:

– Активната гражданска позиция на членовете на Българското химическо дружество, желанието им, подкрепено с конкретни действия, да се подпомогне развитието на страната в един особено тежък за нея период, убедеността им в необходимостта от тесни връзки между химическата наука и зараждащата се химическа промишленост в страната, готовността на някои от най-добрите и авторитетни български учени да популяризират химическата наука и да бъдат в помощ на практиката.

– Високото ниво, задълбочеността и научната издръжаност на публикуваните статии, представени на език, разбираем за по-широка аудитория.

– Впечатляващият интерес на обществото и специално на младите хора към списанието, т.е. към химията, показващо желание за информираност и разширяване на кръгозора.

При написването на тази кратка статия ползвахме книжките от първата годишнина на списанието, получавано от един от абонатите му (Недко Недев, баща на един от авторите), тогава ученик от VIII клас, запазено от него и, по-късно, от неговия син, нашия покоен вече колега доц. д-р Младен Недев.

Литература

1. Редакционен комитет, Програмни думи, Хим. инд. 1 (1922) 1.
2. Н. Найденов, Химия 20 (2011) 243.
3. Ас. Златаров, Хим. инд. 1 (1922) 6.

The journal *Khimiya i Industriya* at 90 years old. The first year

D. Todorovsky*, L. Nedev

St. Kliment Ohridski University of Sofia, Faculty of Chemistry and Pharmacy, 1 J. Bourchier Blvd., 1164 Sofia, Bulgaria
Fax: +359-2-9625438, e-mail: nhdt@wmail.chem.uni-sofia.bg

The paper provides brief information on the foundation (1922) and contents of the first volume of the Bulgarian journal *Khimiya i Industriya* (Chemistry and Industry) on the occasion of its 90th anniversary.